

LOPPURAPORTTI

Demokratia-ryhmä 1.11.2011

SISÄLLYS

1. Johdanto
2. Alueellisen demokratian kehittäminen
3. Suoran demokratian edistäminen
4. Valmistelun avoimuuden lisääminen
5. Edustuksellisen demokratian toimintaedellytysten parantaminen
6. Muut esitykset

Liitteet

Liite 1	Kansanäänestysten jatkovalmistelu
Liite 2	Vastaus kouludemokratiaa ja nuorten osallistumista koskeviin kysymyksiin
Liite 3	Ryhmän jäsenten täydentävät mielipiteet

1 JOHDANTO

Kaupunginvaltuuston strategiaohjelmassa 2009-2012 demokratia ja vaikuttaminen on yksi keskeisistä kehittämiskohteista. Ohjelman mukaan kaupunki toimii kaupunkilaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi ja demokratian vahvistamiseksi kokoamalla toimenpiteet kansanvaltahankkeeksi.

Kaupunginhallitus asetti 4.4.2011 (§ 349) Demokratia-ryhmän, jonka tehtävänä on ollut ohjata ja seurata kaupunkilaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi ja demokratian vahvistamiseksi koottavien toimenpiteiden valmistelua 31.10.2011 mennessä. Kaupunginhallitus nimesi 15-jäsenisen luottamushenkilöryhmän kaikista valtuustossa olevista puolueista.

Ryhmän työn pohjana ovat kaupunginvaltuuston asettamat tavoitteet kansalaisten osallistumismahdollisuuksien parantamisesta ja vuorovaikutuksen lisäämisestä. Tämän valtuustokauden aikana on määrää kehittää muun muassa sähköisen kuulemisen ja vaikuttamisen verkkopalveluja ja luoda alueellisia asukaspaneelleja. Tarkoitus on myös luoda mahdollisuuksia suoran demokratian toteuttamiseksi ja parantaa edustuksellisen demokratian toimintaedellytyksiä.

Ryhmän oma työskentely tehtiin mahdollisimman avoimeksi. Kaikki ryhmään tuotavat esitykset ja asiat koottiin verkkosivuille. Sivulla julkaistiin myös ryhmän jäsenten puheenvuoroja ja avattiin kaupunkilaisille mahdollisuus käydä keskustelua ja kommentoida ryhmän työtä. Ryhmä järjesti myös kaikille kaupunkilaisille 20.10.2011 avoimen kokouksen, jossa etsittiin ideoita ja ehdotuksia asukasvaikuttamiseen ja –osallistumiseen. Kokoukseen osallistuminen oli mahdollista paikan päällä valtuustosalissa, ryhmän verkkosivuilla tai tv-lähetystä seuraamalla.

Kaupungin hallintokuntien ja erilaisten asukasyhdistysten ja –foorumien yhteistyötä tehdään jo tällä hetkellä eri muodoissa. Näistä on olemassa kaupungin eri alueilta hyviä esimerkkejä ja käytäntöjä, joita halutaan ryhmän toimenpide-esityksillä vahvistaa.

Demokratian merkittävä haaste on syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien kansalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen parantaminen. Ryhmä on ottanut huomioon esityksissään erityisesti ne asukkaat ja eri väestöryhmät, jotka eivät saa ääntään kuuluviin päätöksenteossa.

2 ALUEELLISEN DEMOKRATIAN KEHITTÄMINEN

Kaupunginvaltuuston strategialinjaukset

"Järjestetään asukkaiden kuulemiseksi keskeisissä palveluissa alueellisia palvelupaneeleja eri alueilla keskushallinnon, eri virastojen ja luottamushenkilöiden yhteistyönä"
"selvitetään edelleen päätösvallan delegoimista alaspäin"

Arvio toteutuksesta

Lähidemokratian vahvistamiseksi valmistellaan toimintamalli siitä, miten alueellista demokratiaa kehitetään ja lisätään kaupunkilaisten osallistumista. Alueellisen osallistumisen mallia pilotoidaan jo vuonna 2012 erikseen määritellyillä kaupungin alueella/alueilla ja toiminnoissa.

Asukaspaneelien, osallistuvan budjetoinnin ja muun alueellisen osallistumisen osalta demokratiakokeilu voidaan myös yhdistää ja niitä voidaan kehittää toimintoihin, joissa on jo olemassa vakiintuneita osallistumis- ja vuorovaikutuskäytäntöjä.

Kaupunkilaisten osallistumismahdollisuuksia voidaan lisätä ja osallistumiskynnystä madaltaa osallistuvan budjetoinnin keinoin. Osallistuvaa budjetointia käytetään erilaisin variaatioin eri puolilla maailmaa myös paikallishallinnossa.

Pääkaupunkiseudulla Helsinki Region Infoshare www.hri.fi –verkkopalveluun on avattu kaupungin taloustietoja, muuta laaja-alaista tietoa Helsingistä ja sen eri alueista, ja lisää tietoa avataan jatkuvasti. Kaupungin budjettikirja avataan pääluokkatasolla syksyn 2011 aikana ja keväällä 2012 tarkemmalla tasolla. Tiedon saatavuus avoimena datana on jo tuottanut useita uusia välineitä (maksuttomiakin) tiedon analysointiin ja kommentointiin, myös osallistuvaan budjetointiin. HRI-verkkopalvelu ei itse tuota välineitä, mutta sen verkkosivuilla kerrotaan HRI-tietojen käyttäjien kehittämistä maksuttomista, avoimista tiedon analysointi- ja visualisointityökaluista.

Tiedon ollessa avointa voivat halukkaat tehdä taloustiedosta helpommin omia analyysejaan tai laatia vaihtoehtoisia esityksiä. Sellaisenaan HRI-malli ei sovellu käytettäväksi osallistuvan budjetoinnin välineenä, mutta mallia kehittämällä voitaisiin lisätä kaupunkilaisten mahdollisuuksia osallistua jo varhaisessa vaiheessa.

Selvitystyön pohjalta valmistellaan esitys siitä, miten osallistuvaa budjetointia voidaan toteuttaa ja muuta kaupunkilaisten osallistumista voidaan lisätä erikseen määritellyillä toimialoilla tai toiminnassa. Pilottihankkeiden on oltava riittävän laajoja kokonaisuuksia, joilla on merkitystä asukkaille ja jotka houkuttavat osallistumaan sekä joissa voidaan kehittää myös sektorirajat ylittäviä kokonaisuuksia.

Harkitaan lisäksi esimerkiksi seuraavilla toimialoilla sekä niiden yhteistyössä:

- ympäristö (pohjana Local Agenda 21- kokemukset)
- nuorisotoimi
- sosiaalivirasto (mm. rasisminvastainen toiminta)
- opetustoimi (koulujen johtokuntatyöskentelyn sekä kodin ja koulun vuoropuhelunvahvistaminen)
- rakennustoimi

Selvitystyön ohella kehitetään Investoinnit kartalla –palvelua ja kaupungin talousarvion visualisointia talousdataa hyödyntäen.

Nykyisiä käytänteitä ja hankkeita

Rakennusvirasto/katu- ja puisto-osaston aluesuunnittelu

Rakennusvirasto toteuttaa asukkaille, katu- ja viheralueiden käyttäjille suunnattuja kyselyitä laatiessaan aluesuunnitelmia. Kyselyistä tiedotetaan jokaiseen kotiin ja sähköisellä kyselyllä kaupungin Kerro kartalla –alustalla. Aluesuunnitelmien yhteydessä järjestetään asukkaille esittely- ja palautteenantotilaisuuksia. Pilotointikohteeksi voidaan valita alue, jossa perustyötä on jo tehty kuten asukaskysely. Tällöin hankkeessa voidaan uusia välineitä lisätä asukkaiden kuulemisvaiheessa ja aineiston työstämisessä. Vaihtoehtoisesti ensi vuoden alussa käynnistyvissä aluesuunnitelmien tarkistushankkeissa voidaan kokeilu kytkeä mukaan myös jo asukaskyselyvaiheessa.

Parhailtaan käynnissä olevia aluesuunnitelmia (kysely on tehty hiljattain) ovat:

- Yliskylä
- Pasila
- Pihlajamäki
- Vartiokylän tienoo
- Kruununhaka-Katajanokka
- Kuusisaari-Lehtisaari
- Lauttasaari

Kyselyt tehdään alkuvuodesta 2012 seuraavilla alueilla: Etu- Töölö – Taka-Töölö, Konala- Pihlajamäki ja Myllypuro-Roihupelto.

Kaupungin virastojen ja/tai kansalaisjärjestöjen koordinoimat aluefoorumit

Erilaisia alueellisia foorumeja koordinoidaan Helsingissä tällä hetkellä suoraan kaupungin virastotasolla tai kansalaisjärjestöjen toimesta. Näitä ovat mm.

- Maunulan aluefoorumi (mukana WDC-prosessissa)
- Vetoa ja voimaa Mellunkylään
- Arabianranta-Toukola-Vanhakaupunki (mukana WDC-prosessissa)
- Keski-Vuosaaren aluefoorumi
- Meri-Rastilan aluefoorumi

Toimenpide-esitykset

Toimenpide 1: Laaditaan selvitys osallistuvan budjetoinnin toteutusmahdollisuuksista Helsingissä. Selvityksen pohjalta valmistellaan esitys osallistuvan budjetoinnin kokeilusta.

Toimenpide 2: Laaditaan selvitys alueellisen osallistumisen parantamisen mahdollisuuksista Helsingissä. Selvityksen pohjalta valmistellaan vaihtoehtoisia esityksiä alueellisen osallistumisen hankkeista.

Toimenpiteiden toteutuksessa edetään vaiheittain. Suunnittelu käynnistetään välittömästi, jotta pilotteja voidaan aloittaa jo 2012 aikana.

Valitaan enintään 5-10 aluetta, jossa tehdään alueellista osallistumista ja aluefoorumin järjestämistä koskevien pilottien suunnitelma. Alueen tai alueiden valinta ja suunnitelma laaditaan yhteistyössä kaupungin ja alueen asukkaiden kanssa.

Pilottisuunnitelmaan sisällytetään ainakin palvelupaneelit, osallistuvan budjetoinnin kokeilu ja esitys uuden teknologian hyväksikäytöstä.

Pilottisuunnitelma valmistuu 31.3.2012 mennessä, minkä jälkeen kaupunginhallitus päättää pilotin tai pilottien käynnistämisestä, ajallisesta kestosta ja siitä, missä laajuudessa alueella tai alueilla kokeilu käynnistyy.

Helsingin omien pilottihankkeiden ja kansainvälisten kokemusten perusteella harkitaan, miten osallistuva budjetointi voidaan liittää alueellisen demokratian, kuten asukastilaisuuksien ja mahdollisesti tulevaisuudessa muodostettavien kaupunginosavaltuustojen toimintaan.

3 SUORAN DEMOKRATIAN EDISTÄMINEN

Strategialinjaukset

"luodaan mahdollisuuksia suoran demokratian, kuten kansanäänestysten toteuttamiseksi"

Arvio toteutuksesta

Kuntalaki ja kansanäänestyksessä noudatettavasta menettelystä erikseen säädetty laki asettavat puitteet kunnallisen kansanäänestyksen toteuttamiseen. Kuntalain 30 §:n mukaan valtuusto voi päättää, että kunnalle kuuluvasta asiasta toimitetaan kansanäänestys. Kansanäänestys on neuvoa-antava. Se voidaan toimittaa koko kuntaa tai jotakin osa-aluetta koskevana. Kaikilla äänestysoikeutetuilla on yhtäläinen äänestysoikeus. Kansanäänestysaloitteen voi tehdä vähintään viisi prosenttia äänioikeutetuista kunnan asukkaista. Äänestysaloite velvoittaa valtuustoa päättämään viipymättä, toimitetaanko aloitteessa esitetty kansanäänestys.

Kokemukset kansanäänestyksistä vaihtelevat eri maissa. Suomessa kunnallisia kansanäänestyksiä on järjestetty vuodesta 1990 alkaen kymmenissä kunnissa. Yleensä niiden aiheena on ollut kuntaliitos. Helsingissä kansanäänestyksiä ei ole toistaiseksi järjestetty.

Kansanäänestysten toteuttaminen on myönteinen keino edistää suoraa demokratiaa myös Helsingissä. Niiden toteuttamista varten tulee luoda kaupungin omat, lainsäädäntöä täydentävät periaatteet ja menettelytavat esimerkiksi liitteenä (liite 1) olevaa jäsennystä hyödyntäen. Kansanäänestysten käytännön toteuttamista edistää lisäksi, jos niitä voidaan järjestää myös kuntavaalien yhteydessä.

Kaupungin toiminnassa suhtaudutaan myönteisesti myös muuhun suoran demokratian keinoihin, joilla vahvistetaan kaupungin asukkaiden omaehtoista yhteistoimintaa ja kehitetään kansalaisten osallistumismuotoja.

Toimenpide-esitykset

Toimenpide 3: Tehdään toimintamalli kansanäänestysten käyttöön ottamiseksi Helsingissä.

Kansanäänestysten järjestämisen periaatteet ja menettelytavat valmistellaan 31.3.2012 mennessä.

Esitetään kaupunginhallitukselle, että kaupunginhallitus tekee esityksen lainsäädännön muuttamiseksi siten, että kunnalliset kansanäänestykset voidaan järjestää myös kunnallisvaalien yhteydessä.

4 VALMISTELUN AVOIMUUDEN LISÄÄMINEN

Kaupunginvaltuuston strategialinjaukset

"kehitetään sähköisen kuulemisen ja vaikuttamisen verkkopalveluja ja uusinta teknologiaa, jotka mahdollistavat tiedon ja vuorovaikutuksen lisäksi kaupunkilaisten osallistumisen kaupungin kehittämiseen"
 "kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä parannetaan"

Arvio toteutuksesta

Helsinki kannustaa kaupunkilaisia käyttämään sähköisiä tiedonhaku-, osallistumis- ja vuorovaikutuskanavia.

Kaupungin päätöksentekoon ja muuten tuottamasta tiedosta valtaosa on nykyään digitaalisessa muodossa kaupungin virastojen ja liikelaitosten verkkosivuilla tai saatavissa niiden asianhallintajärjestelmistä. Tietoaineiston suuri määrä, sen löydettävyyden ja sähköisten tiedonsaanti- tai käyttömahdollisuuksien puuttuminen voivat muodostaa käytännössä esteen asukasosallistumiselle ja -vaikuttamiselle. Tämä on muistettava samanaikaisesti sähköisten palveluiden kehittämisen kanssa. Kaupungin voimavaroja suunnataan tiedon kokoamiseksi helppokäyttöisiin verkkopalveluihin. Kaupunki on rakentanut myös erilaisia sähköisen osallistumisen verkkopalveluita. Sähköistä osallistumista tuetaan Helsinki-kanavalla, joka tarjoaa lähetyksiä suoraan kaupungin päätöksenteon tapahtumapaikoilta. Kaupungin osallistumisjärjestelmää kehitetään vaiheittain kohti yleistä osallistumisportaalia. Kehittämisessä hyödynnetään kaupungin henkilöstön kokemuksia vuoropuhelussa asukkaiden kanssa. Kaupungin henkilöstöä kannustetaan vuoropuheluun asukkaiden kanssa.

Kaupungin omia verkkopalveluita ja osallistumisjärjestelmää sekä niitä koskevaa neuvontaa kehitettäessä tehdään yhteistyötä myös muiden julkisten palvelun tuottajien ja ympäristökuntien kanssa. Tästä esimerkkinä on terveyspalvelujen Palveluvaaka-verkkopalvelu.

Uuden nuorten vaikuttamisjärjestelmän (Ruuti, Khs 13.6.2011) tavoitteena on huomioida nuorten monimuotoisuus Helsingissä, luoda erilaisille nuorille mahdollisuuksia edistää heidän tärkeiksi kokemiaan asioita nuorille itselleen ominaisella tavalla, luoda rakenteita nuorten eritasoisten vaikuttajaryhmien väliselle vuoropuhelulle ja lisätä nuorten mahdollisuuksia käydä jatkuvia neuvotteluja päätöksentekijöiden kanssa nuoria itseään kiinnostavista asioista jo asioiden valmisteluvaiheessa.

Kaupungin eri virastoilla ja yksiköillä on erilaisia käyttöehtoja ja tapoja hinnoitella vuokrattavana olevat tilansa. Osallistumista ja kansalaisvaikuttamista voidaan tukea ja edistää kaupungin eri alueilla maksuttomien kokoontumistilojen järjestelmällä ja yhtenäistämällä periaatteita. Hyvänä olemassa olevana käytäntönä tästä on Kymppikirjaston kokoushuone.

Toimenpide-esitykset

Toimenpide 4: Kehitetään verkkopalveluja ja lisätään vuorovaikutusta sekä valmistelun avoimuutta, jotta kaupungin tuottama asiakirja- ja muu tietoa-aineisto on helposti ja esteettömästi kaupunkilaisten avoimesti käytettävissä ja hyödynnettävissä.

Kaupungin tarjoamia osallistumis-, vuorovaikutus- ja palautepalveluja kehitetään ja helppokäyttöisyyttä lisätään (henkilöstön palautekanava esimerkkinä) sekä tehostetaan osallistumisviestintää.

Kootaan läpileikkaus kaikista verkkopalveluhankkeista ja suunnitelmista, joita hallintokunnat kehittävät tällä hetkellä. Selvityksen pohjalta laaditaan toimintasuunnitelma kansalaisten voimaannuttamisesta verkossa ja valitaan kärkihankkeet 31.3.2012 mennessä.

Laaditaan suunnitelma siitä, miten digitaalisessa muodossa oleva kaupungin tuottama asiakirja- ja muu tietoa-aineisto on kaupunkilaisille mahdollisimman saavutettavaa ja kaupungin ulkopuolisessa toiminnassa jatkohyödyntämisen mahdollistavaa.

Sähköisen asioinnin käytön tueksi perustetaan neuvontapiste (esimerkiksi puhelinpalvelu taikka puhelinpalvelu ja toimipiste), josta kaupunkilaiset voivat kysyä miten he voivat selvittää haluamaansa asiaa, miten heitä kiinnostavan asian valmistelu etenee ja miten he voivat yrittää siihen vaikuttaa.

Toimenpide 5: Kaupunki tuottaa verkossa ja myös paperiversiona saatavilla olevan kansalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen oppaan. Oppaasta tehdään kerran vuodessa uudistuva versio sekä wiki-alueella jatkuvan keskustelun kautta uudistuva versio.

Toimenpide 6: Laaditaan selvitys koulujen sähköisten palveluiden tarjoamista vaikutusmahdollisuuksista koulutyöskentelyssä.

Selvityksen pohjalta kaupunginhallitukselle valmistellaan esitykset mahdollisista jatkotoimenpiteistä suoran demokratian lisäämiseksi kouluissa.

Demokratia-ryhmän vastaus kaupunginhallitukselle kouludemokratiaa ja nuorten osallistumista koskeviin kysymyksiin on liitteenä (liite 2).

Toimenpide 7: Laaditaan selvitys ns. demokratiatiloista ja niiden käytön kustannuksista.

Kaupungin toimitilasuunnittelussa ja muussa tilojen käytön suunnittelussa otetaan huomioon asukkaiden ja kansalaisyhteiskunnan eri toimijoiden kokoontumistilarpeet, kuten asukastalot ja kaupungin nykyisten ja tulevien tilojen yhteiskäyttö.

Tehdään selvitys 31.3.2012 mennessä, jossa tehdään myös esitys siitä, mikä taho vastaa tilakustannuksista ja mitä ehtoja tilojen käyttöön liittyy.

5 EDUSTUKSELLISEN DEMOKRATIAN TOIMINTAEDELLYTYSTEN PARANTAMINEN

Kaupunginvaltuuston strategialinjaukset

"poliittisten puolueiden toimintaedellytyksiä parannetaan"

"Parannetaan edustuksellisen demokratian toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia paneutua asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon"

Arvio toteutuksesta

Valtuustoryhmien toimintaa tuetaan kuntalain 15 b §:n ja kaupunginhallituksen hyväksymien periaatteiden pohjalta (25.6.2007, 21.6.2010). Tukea voidaan myöntää sekä valtuustoryhmien sisäisen toiminnan järjestämiseen ja kehittämiseen että toimintaan, joka suuntautuu kaupungin asukkaisiin. Kaupungin asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia edistävillä toimenpiteillä tarkoitetaan esimerkiksi keskustelutilaisuuksia sekä tiedottamistoimintaa. Tukea ei voida myöntää yksittäisen luottamushenkilön vaalitulaisuuksiin, mutta avustusta voidaan myöntää ryhmän ennen vaaleja järjestämään keskustelutilaisuuteen. Sisäistä toimintaa voidaan tukea esimerkiksi myöntämällä tukea kokouspaikan vuokraan tai sihteeripalvelujen ostamiseen.

Tukea myönnettäessä on noudatettava yhdenvertaisuusperiaatetta. Tukea myönnetään yhtäläisin perustein kaikille valtuustoryhmille. Kustannukset valtuustoryhmää kohden eivät saa ylittää sitä summaa, joka käytettävissä olevista määrärahoista vastaa valtuustoryhmän kokoa.

Uudet kunnat 2015 on tänä vuonna käynnistetty valtakunnallinen kuntauudistus, jonka tavoitteeksi on valtioneuvosto asettanut vahvoihin peruskuntiin pohjautuvan elinvoimaisen kuntarakenteen. Selvitys kullekin alueelle tarkoituksenmukaisesta kunta- ja palvelurakenteesta, kriteerit vahvan peruskunnan muodostamiselle sekä uudistuksen toteuttamistavat valmistuvat vuoden 2011 loppuun mennessä. Kuntarakenne-selvityksen valmistuttua toteutetaan alkuvuodesta 2012 laaja alueellinen kuulemiskierros. Näiden kuntien kanssa käytävien keskustelujen ja kuulemisten sekä tilaisuuksista saatavien kuntien näkemysten perusteella valmistellaan hallituksen esitys eduskunnalle puitelain korvaavaksi rakennelaksi, joka annetaan eduskunnalle syksyllä 2012. Tavoitteena on, että rakennelaki tulisi voimaan vuoden 2013 alusta ja uutta kuntarakennetta koskevat ratkaisut olisi tehty vuoden 2014 loppuun mennessä.

Kuntarakenneuudistus muodostaa perustan kuntalain kokonaisuudistukselle. Kuntalain kokonaisuudistuksen lähtökohdissa korostetaan kuntien itsehallinnon ja paikallisen demokratian vahvistamista. Kuntalain uudistamisen tueksi kootaan parlamentaarinen seurantaryhmä. Kuntalain kokonaisuudistuksen valmistelu käynnistyy keväällä 2012 ja hallituksen esitys uudeksi kuntalaksi on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2013. Näin uusi kuntalaki voisi tulla voimaan vuoden 2015 alusta.

Kuluvan valtuustokauden aikana selviävät kunta-valtio – suhteen puitteet ja eri puolilla Suomea käynnistettyjen hankkeiden eteneminen.

Toimenpide-esitykset

Toimenpide 8: Selvitetään samanaikaisesti vireillä olevan valtakunnallisen kuntauudistuksen kanssa kaupungin edustuksellisen demokratian mallia osana kaupunginvaltuuston strategiaohjelman 2013-2016 valmistelua.

Helsinki pyrkii aktiivisesti edistämään kuntauudistuksen valmistelussa muun muassa tässä raportissa esitettyjä tavoitteita.

Toimenpide 9: Laaditaan selvitys poliittisen johdon ja virkamiesjohdon työnjaon uudistamisesta. Tavoitteena on mm. vahvistaa kaupunginvaltuuston roolia kaupungin kehittämisessä ja johtamisessa.

Selvityksen pohjalta kaupunginhallitukselle valmistellaan vaihtoehtoisia esityksiä jatkotoimenpiteistä kaupunginjohtamismallin uudistamiseksi.

6 MUUT ESITYKSET

Toimenpide 10: Toimenpiteiden etenemisestä raportoidaan kaupunginhallitukselle 30.4.2012 mennessä. Kaupunginhallitus päättää tämän pohjalta jatkovalmistelusta ja seurannasta.

Demokratia-ryhmä esittää, että kaupunginhallitus vie toimenpidesuunnitelman kaupunginvaltuuston lähetekeskusteluun.

Demokratia-ryhmä esittää, että kaupunginhallitus valmistelee toimenpiteet, joilla kaupunkilaiset voivat osallistua mahdollisimman laajasti ja aktiivisesti demokratiaprosessin jatkotyöhön.

LIITE 1

KANSANÄÄNESTYSTEN JATKOVALMISTELU

Kansanäänestysten toteutuksen jatkovalmistelussa huomioitavaa:

1. Aloitevaihe

- miten kansalaisten pitää toimia heidän halutessaan viedä asia kansanäänestykseen
- miten kaupunki voi tukea aloitteentekijöitä, mikä rooli kuuluu kaupungille
- miten aloitteen idea ja aloitteentekijöiden tahto voidaan parhaiten muotoilla kansaäänestyksen kohteen olevaksi kysymykseksi
- miten toimitaan monien vaihtoehtojen äänestyksissä
- aloitteeseen kohdistuvat vaatimukset: asetetaanko nimien keruulle aikavaatimus (missä ajassa nimet kerätään) ja laatuvaatimuksia (saako nimiä kerätä netissä, nimien varmennus, äänestysikäiset)

2. Aloitteesta äänestykseen

- kuka päättää äänestyksen järjestämisestä
- aikamääräykset
- miten taataan tasapuolisen laadukkaan tiedon saanti ja vapaa, monipuolinen tiedonvälitys

3. Äänestys

- miten toteutetaan eri vaihtoehtoehtojen taloudelliset ja muut edut ja haitat
- miten varmistetaan vaalirauha ja muut vaalien laatutekijät
- ääntenlaskenta

4. Äänestyksen jälkeen

- tuloksen julkistaminen
- mahdollinen keskusteluvaihe
- päätöksenteko kaupungin elimissä (Khs, Kvsto) kansanäänestyksen jälkeen
- toteutus
- vastuu kansalaisille siitä, että toteutuksen mahdollisista aikaongelmista tiedotetaan
- mahdollinen muu seuranta

5. Arviointi ja oppiminen

LIITE 2

VASTAUS KOULUDEMOKRATIAA JA NUORTEN OSALLISTUMISTA KOSKEVIIN KYSYMYKSIIN

Kaupunginhallitus hyväksyi 13.6.2011 (§ 615) kuvauksen Helsingin kaupungin nuorten vaikuttamisjärjestelmäksi (Ruuti). Samalla kaupunginhallitus pyysi Demokratia-ryhmältä vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- mitä välineitä kouluissa voidaan käyttää suoran lähi-, koulu- ja kaupungintason demokratian toteuttamiseen?
- miten kouluissa voidaan tukea nykyistä paremmin nuorten kasvamista aktiiviseen kansalaisuuteen?
- miten nuorisolain kahdeksas pykälä toteutuu päätöksenteon valmistelussa?

Demokratia-ryhmä on saanut vastauksena näihin kysymyksiin seuraavan selvityksen:

1. Kouluissa käytettävät välineet suoran lähi-, koulu- ja kaupungintason demokratian toteuttamiseen

Lähidemokratia

Yhtenä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kärkihankkeena käynnistettiin vuosille 2009–12 lasten ja nuorten vuorovaikutussuunnitelma. Hankkeen tavoitteena on kehittää yhdessä Helsingin kaupungin hallintokuntien kanssa pysyviä toimintatapoja ja -malleja, jotka mahdollistavat lasten ja nuorten osallisuuden heidän omien paikkojensa suunnittelussa ja suunnitelmien toteutuksessa. Vuorovaikutussuunnitelma on kiinteä osa nuorten vaikuttamisjärjestelmän kokonaisuutta, joka tulee vakiinnuttamaan lasten ja nuorten äänen kuulumisen virastojen omissa suunnitteluprosesseissa. Hankkeen tavoitteena on luoda selkeitä malleja, joilla oppilaat voivat osallistua esimerkiksi koulunpihojen ja perusparannushankkeiden suunnitteluun sekä oman alueensa kaavoitukseen ja muuhun kehittämiseen. Koulut ovat olleet keskeisiä toimijoita vuorovaikutussuunnitelman pilottihankkeissa. Pilottihankkeina vuorovaikutusmallin kehittämisessä ovat olleet mm. seuraavat suunnitteluprosessit:

- Opetusvirasto & tilakeskus: Itä-Pakilan ala-asteen piha-alueen laajennus (lähti liikkeelle Videomieli-pidekoulutuksesta syksyllä 2009, pihan laajennus syksyllä 2010, avajaiset toukokuussa 2011)
- Liikuntavirasto: Pukinmäen lähiliikuntapaikan suunnittelu Pukinmäen peruskoulun oppilaiden kanssa keväällä 2010. Suunnitteluprosessi jatkui

kevääseen 2011. Rakentaminen alkaa kesällä 2011 ja jatkuu kesällä 2012.

- Rakennusvirasto: aluesuunnittelu Etelä-Vuosaari syksy 2010. Mukana lapsia ja nuoria Kallahden peruskoulusta, Meri-Rastilan ala-asteelta, Aurinkolahden peruskoulusta sekä Kallahden ja Meri-Rastilan nuorisotaloilta. Aluesuunnitelma valmis kesällä 2011. Suunnittelun aikana nuoret toivat esiin skeittipaikan tarpeen alueelle. Nuorten aloitteesta Nuorisoasiainkeskus teki hakemuksen Lähiörahastoon skeittipaikan suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi nuorten ehdottamaan paikkaan, Pohjavedenpuiston yhteyteen. Lähiörahasto myönsi 250 000 euroa skeittipaikkaan ja suunnittelu aloitetaan syksyllä 2011, mukaan otetaan alueen nuoria skeittaajia.
- Rakennusvirasto: aluesuunnittelu Kruununhaka ja Katajanokka syksy 2011. Mukana lapsia ja nuoria Kaisaniemen ala-asteelta, Katajanokan ala-asteelta, Kruununhaan yläasteelta ja Kronohagens lågstadietista.

Alkamassa ovat seuraavat pilottihankkeet:

- Opetusvirasto: koulujen perusparannukset, esim. Vesalan yläaste
- Rakennusvirasto: puiston suunnittelu (kohde auki)
- Rakennusvirasto, liikuntavirasto ja nuorisoasiainkeskus (skeittityöryhmä): Skeittipaikkojen suunnittelu. Rahaa on tullut Lähiörahastosta mm. seuraaviin kohteisiin: Tuorinniemen skeittipaikan laajentaminen, Pohjavedenpuiston uusi skeittipaikka ja Vuosaaren liikuntapuiston betoniparkin suunnittelu.

Vuorovaikutussuunnitelman kehittäminen

Varsinaisen vuorovaikutusmallin kehittäminen on pisimmällä koulunpihojen suunnittelun, lähiliikuntapaikkojen suunnittelun ja rakennusviraston aluesuunnittelun prosesseissa. Malli kuvaa seuraavia asioita: missä vaiheessa suunnitteluprosessia lapsia ja nuoria kuullaan, missä asioissa heitä kuullaan, mitkä ovat osallistumisen reunaehdot, millä menetelmillä lasten ja nuorten näkemykset saadaan parhaiten koottua ja miten lasten ja nuorten kuuleminen huomioidaan konsulttisopimuksissa. Lisäksi on mietitty mm. miten ja milloin otetaan yhteys kouluihin ja nuorisotaloihin suunnitteluprosessin alkaessa, ketkä ovat yhteyshenkilöt ja -tahot, miten ja milloin tavataan ja ketkä kaikki ovat mukana eritasoisissa prosesseissa. Näissä pilottihankkeissa luoduissa malleissa on paljon muihinkin suunnitteluprosesseihin sovellettavia osia.

Koulu- ja oppilaitosdemokratia

Kouluissa osallisuutta tarkastellaan oppilaan, luokan sekä kouluyhteisön tasolla. Oppilaiden osallisuuden perimmäisenä tavoitteena ovat kasvua tukeva yhteisöllinen oppimisympäristö, oppilaiden kasvu tasa-arvoiseksi ja hyvät oppimistulokset. Osallisuuden perusyksikkö koulussa on oma luokka ja siellä tapahtuva osallistuminen luokan toiminnan ja oppimisen suunnitteluun ja arviointiin. Keskeistä on, että opettaja luo yhdessä oppilaiden kanssa omistajuuden tunteen oppimisprosessiin sekä luokan yhteisölliseen toimintaan. Opetusvirasto on tukenut sosiaalisen omistajuuden ja osallisuuden

rakentumista tarjoamalla kouluille mm. Kiva-koulu, Friends ja Askeleittain-ohjelmia.

Helsingin perusopetuksen kouluissa otettiin 1.8.2011 lähtien käyttöön uusi osallisuuden opetussuunnitelma. Opetussuunnitelmassa korostetaan uudella tavalla oppilaiden osallisuutta koulun oppimisympäristön ja toimintakulttuurin suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin.

Oppilaiden osallisuus

Koulussa on avoin, yhteisöllinen ja vuorovaikutteinen toimintakulttuuri, jossa oppilaita kuunnellaan ja heidän mielipiteitään arvostetaan. Koulun toimintakulttuuri tukee oppilaan kehittymistä aktiiviseksi, aloitteelliseksi, yhteistyökykyiseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi. Oppilaat tietävät miten he voivat koulussa vaikuttaa koulun asioihin. Heillä on mahdollisuus osallistua koulutyön suunnitteluun ja toteutukseen sekä koulussa tehtävään päätöksentekoon yhdessä koulun henkilöstön kanssa. Opettajat tukevat oppilaiden välistä yhteistyötä ja osallisuutta opetustilanteissa ja myös koulun muussa toiminnassa.

Osallisuuden ja vaikuttamisen toimintatapoja suunnitellaan yhdessä oppilaiden kanssa ja niitä arvioidaan säännöllisesti. Oppilaiden kuulemisessa sekä osallisuuden edistämässä käytetään monipuolisesti eri menetelmiä sekä verkkoympäristöä. Koulussa toimii oppilaskunnan hallitus ja muita oppilaiden osallisuusryhmiä. (Helsingin kaupungin suomenkielisten peruskoulujen opetussuunnitelman muutokset ja täydennykset 2011.)

Opetussuunnitelman lisäksi oppilaiden osallisuus huomioidaan syksyllä 2011 uudistetussa koulujen toimintasuunnitelmassa aikaisempaa voimakkaammin. Oppilaiden tulee voida osallistua lukuvuoden suunnitteluun yhdessä opettajien kanssa esimerkiksi lukuvuoden teemaa, toimintapäiviä ja kerhotoimintaa suunniteltaessa. Vaaleilla valittavan oppilaskunnan hallituksen lisäksi lähes kaikissa perusopetuksen kouluissa toimii muitakin oppilaiden osallisuusryhmiä, kuten tukioppilaat, vertaissovittelija-oppilaat, ympäristöryhmät ja mediatiimit. Joissakin peruskouluissa on lähdetty kehittämään mallia, jossa kunkin opettajien suunnittelutiimin osana toimii myös oppilaiden osallisuusryhmä.

Toisen asteen oppilaitoksissa opiskelijoiden kuuleminen on heitä koskevissa asioissa lakisääteistä. Oppilaitosten johtokunnissa on kaksi opiskelijajäsentä sekä ammatillisissa oppilaitoksissa että lukioissa. Kaikissa oppilaitoksissa on myös oppilaskunnat, joilta kysytään lausuntoja ja mielipiteitä ajankohtaisiin kysymyksiin. Lukion opiskelijat ovat mukana mm. ympäristö-, tapahtuma- ja viestintätiimeissä sekä opetuksen ja erityisen tuen käytäntöjen kehittämisessä. Useimmissa oppilaitoksissa rehtori ja oppilaskunnan hallitus tapaavat säännöllisesti. Lisäksi järjestetään oppilaskunnan ja rehtorin kyselytunteja, johon opiskelijat voivat esittää kysymyksiä myös ennakkoon. Opiskelijoiden parissa tehdään tutkimuksia ja selvityksiä tärkeistä aiheista. Vuonna 2010 toisen asteen oppilaitoksissa tehtiin Internet-kyselynä oppimisympäristöjä sekä opintojen keskeyttämistä koskevat selvitykset. Myös opintojaksoja koskevia virtuaalisia palautekäytäntöjä on kehitetty. Virastotasolla linjanjohto tapaa

säännöllisesti opiskelijajärjestöjen edustajia. Osana viraston järjestämää vaikuttamistyötä oppilaskunnan ohjaavat opettajat ja opiskelijat osallistuvat koulutuksiin vähintään kaksi kertaa vuodessa. Tilaisuuksissa toimitaan interaktiivisesti ja kysytään nuorten näkemyksiä toiminnoista.

Opetus toisen asteen oppilaitoksissa on osallistavaa. Opiskelijat toteuttavat itse suuriakin tapahtumia ja teemapäiviä sekä tekevät elokuvia, lehtiä jne. osana opetusta. Ammatillisissa oppilaitoksissa opetus on käytännönläheistä. Lukioissa on järjestetty eduskuntavaalipaneeleita sekä varjoäänestyksiä. Vuonna 2011 kaikissa ammatillisissa oppilaitoksissa otetaan käyttöön vertaissovittelumenettely. Joka vuosi toimintaan tullaan sitouttamaan uusia opiskelijajäseniä ja järjestämään teemaan liittyvää jatkokoulutusta.

Uutena toimintamallina ovat syksyllä 2011 perusopetuksen kouluille järjestettävät alueelliset oppilaskuntapäivät. Oppilaskuntapäivät kuuluvat Ruuti- vaikuttamisjärjestelmään. Päivien tavoitteena on vahvistaa oppilaiden osallisuutta koulun toimintakulttuurin ja oppimisympäristön suunnittelussa ja kehittämisessä ja ideoida yhdessä lukuvuoden toimintaa. Oppilaskuntapäiville osallistuu oppilaskunnan hallitusten jäsenten lisäksi jäseniä myös muista oppilaiden osallisuusryhmistä.

Vuosittain järjestetään Pamaus Ylipormestarin oppilaskuntapäivät kaupungintalon valtuustosalissa. Näihin kokouksiin osallistuvat peruskoulut ja oppilaitokset. Ylipormestarin kokouksissa päätetään hankerahoista, jotka koulut voivat käyttää oppimisympäristön tai yhteisöllisyyden. Vuonna 2011 kouluille ja oppilaitoksille myönnettiin hankerahaa yhteensä n. 550 000 €. Hankerahoista päättämisen lisäksi vuoden 2011 kokouksessa valmisteltiin Pamaus julkilausuma, jossa oppilaat ja opiskelijat toivat esille asioita, joita heidän mielestään oppimisympäristössä tulisi kehittää. Kaupungintalon valtuustosalissa pidetyssä kokouksessa oppilaat ja opiskelijat esittelivät kannanottonsa vastaamaan tulleelle virkamiehelle. Tämän jälkeen kannanottoja käsitellään kouluissa ja oppilaitoksissa, virastossa ja yhteistyötapaamisissa eri palveluntuottajien kanssa sekä oppilaskunnissa.

Opetusvirasto on tukenut koulujen ja oppilaitosten osallisuustyötä järjestämällä täydennyskoulutusta oppilaskunnan ohjaaville opettajille ja muille osallisuusryhmien ohjaaville opettajille. Oppilaskunnan ohjaavilla opettajilla on ollut oma tiedottamisen kanava Fronterissa ja perusopetuksen ohjaaville opettajille on järjestetty alueellisia pedagogisia kahviloita. Perusopetuslinjan oppilaskuntatoiminnan tukena on toiminut myös pedagoginen yhteyshenkilö.

Koulujen ja oppilaitosten osallisuustyötä tuetaan myös erilaisin hankkein. Mediakeskus koordinoi Yhteisöllinen koulu- hanketta. Hankkeen tavoitteena on tutkia sähköisen median mahdollisuuksia osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämisessä koulussa ja hankkeesta saatuja hyviä käytänteitä on tarkoitus ottaa käyttöön muissakin kouluissa. Syksyllä 2011 käynnistyy myös Mobiilisti maailmaan -hanke, jossa kehitetään tutkivan ja osallistavan oppimisen pedagogiikkaa. Lisäksi syksyllä 2011 kouluille tarjotaan mahdollisuutta lähteä kehittämään tuetusti osallisuutta sosiaalisen median keinoin.

Kaupunkitason vaikuttaminen

Lasten ja nuorten vaikuttamisjärjestelmän Ruudin tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten vaikuttamisen mahdollisuuksia myös kaupunkitasolla. Onnistumisen edellytyksenä on kaikkien hallintokuntien sitoutuminen lasten ja nuorten kuulemiseen ja osallistamiseen omassa toiminnassaan.

RuutiExpo

RuutiExpo on nuorten näköiseksi profiloitu vaikuttamiseen kannustava tilaisuus, jonne kaikki halukkaat nuoret pääsevät mukaan. RuutiExpossa nostetaan esiin ja keskustellaan nuoria askarruttavista kysymyksistä. Tilaisuuden tavoitteena on järjestelmällisesti kerätä erilaisten nuorten ehdotuksia, mielipiteitä ja aloitteita, joita lähdetään työstämään edelleen esiteltäväksi valmistelijoille ja päättäjille. RuutiExpossa nuoret siis päättävät yhdessä tulevan vuoden suurista suuntalinjoista, eli asioista joihin halutaan vuoden aikana fokuoittaa ja joihin valmistaudutaan kevään päättäjätapaamista varten.

Tilaisuus järjestetään kerran vuodessa syksyisin. Nuoria kutsutaan tilaisuuteen nuorisojärjestöistä, nuorisotaloilta, kouluista ja nuorten eri ryhmistä, lisäksi tapahtumaa markkinoidaan näkyvästi nuorisoasiainkeskuksen vuosittaisissa tapahtumissa, nuorisotaloilla, kouluissa ja nuorisoasiainkeskuksen omilla verkkosivuilla. Eri tahojen kanssa rakennetaan yhdessä toimintamenettelyä, jonka myötä RuutiExpoon saadaan mukaan mahdollisimman monimuotoinen nuorten joukko.

Ruudin ydinryhmä eli ”hallitus”

Ruudin ydinryhmä on toimintavuoden ajan pysyväluonteinen koko kaupungin tasoinen vaikuttajaryhmä. Hallituksen tehtävänä on koordinoita nuorisofoorumissa nousseiden asioiden etenemistä ja pitää yhteyttä toimintaryhmiin. Hallituksen ja toimintaryhmien välille rakennetaan tiivis yhteistyörakenne. Hallitus osallistuu RuutiExpon ja päättäjätapaamisten valmisteluun. Hallitus myös toimii tiedonvälittäjänä molempiin suuntiin nuorilta päättäjille ja päättäjiltä nuorille. Hallitus ottaa vastaan viranhaltijoilta ja päätöksentekijöiltä nousseita kysymyksiä ja tarvittaessa välittää näitä eteenpäin toimintaryhmille ja muille nuorille. Hallitus pitää yhteyttä oppilaskuntiin, nuorisotaloihin, nuorisojärjestöihin ja erilaisiin nuorten ryhmiin. Kerran vuodessa järjestetään hallituksen ja kaupungin johtajiston tapaaminen, jonka hallitus valmistelee keskeisten vuoden aikana nuorilta nousseiden asioiden pohjalta.

Hallitukseen valitaan 20 henkilöä. Ehdokkaaksi hallitukseen voi asettua kuka tahansa nuori, joka on valintahetkellä 13–17 –vuotias, ja joka on valmis sitoutumaan toimintaan yhdeksi vuodeksi. Ehdokkaaksi ilmoitaudutaan ennakkoon nuorille suunnatulla verkkosivustolla ennen RuutiExpoa. Ehdokkaat esitellään RuutiExpossa. Äänestys ja hallituksen valinta toimitetaan RuutiExpossa.

Toimintaryhmät

Toimintaryhmät ovat nuorten avoimia työryhmiä, joissa nuoret voivat työstää RuutiExpossa tai päättäjätapaamisissa syntyneitä ideoita eteenpäin. Toimintaryhmät perustuvat nuorten omaehtoiseen toimintaan. Toimintaryhmien kautta vahvistetaan nuorten kuulluksi tuleamista ja aktiivista yhteydenpitoa päätöksentekijöihin rakentamalla neuvottelusuhteita toimintaryhmien teeman kannalta keskeisten valmistelijoiden ja nuorten välille.

Ryhmiä voi syntyä vuoden aikana myös suurten tapahtumien ulkopuolella. Toimintaryhmät voivat olla kestoaltaan lyhytaikaisia projekteja tai pidempiaikaisia hankkeita, missä nuori voi toimia itselleen tärkeän asian parissa, ilman raskasta byrokratiaa. Toimintaryhmät kokoontuvat ja toimivat pääasiassa nuorten itsensä suunnittelemalla tavalla, mutta aikuisilla on merkittävä rooli asioiden eteenpäinviemisessä. Toimintaryhmät voivat olla paikallisiin, alueellisiin tai koko kaupungin tasoihin teemoihin keskittyviä nuorten vaikuttajaryhmiä. Tällä hetkellä Hesän Nuorten Ääni - paikallistoimintana toimivat alueelliset ANSA-ryhmät voivat toimia toimintaryhmien tavoin tietyn asian ympärillä. ANSA-ryhmät integroidaan osaksi toimintaryhmärakennetta ja toimintaa toteutetaan opetusviraston ja nuorisoasiainkeskuksen yhteistyönä.

Kevään päättäjätapaaminen

Kevään päättäjätapaaminen on nuorten ja päätöksentekijöiden välinen neuvottelutilaisuus. Kevään päättäjätapaaminen valmistellaan RuutiExpossa päätettyjen asioiden ja toimintaryhmien teemojen mukaisesti. Tilaisuuteen kutsutaan viranhaltijoita ja päätöksentekijöitä käsiteltävien teemojen mukaisesti. Päättäjätapaamiseen osallistuvilla päätöksentekijöillä on etukäteen selvillä tapaamisessa käsiteltävät teemat ja mahdollisuus ennakkoon valmistautua nuorten kanssa käytävään vuoropuheluun. Dialogi rakentuu siten, että virkamiehet ja päättäjät keskustelevat ensin työryhmissä yhdessä nuorten kanssa teemasta. Loppupäivän yhteisessä koonnissa tiivistetään, miten nuorten nostamien asioiden kanssa edetään.

Seuraavana syksynä asioihin palataan RuutiExpon yhteydessä ja tehdään nuorille läpinäkyväksi, miten keväällä esillä olleet asiat ovat edenneet. Tavoitteena on lisätä jatkuvuutta nuorten ja päätöksentekijöiden vuoropuheluun ja tehdä nuorille läpinäkyväksi päätöksentekoprosessit. Tapaamisissa päätöksentekijöillä on myös tilaisuus kertoa nuorille ajankohtaisista vireillä olevista asioista ja kuulla nuorten mielipiteitä.

VerkkoRuuti

Nuorille suunnattu verkkovaikuttamisen palvelu – VerkkoRuuti mahdollistaa nuorten osallistumisen asioiden valmisteluun. Palvelu mahdollistaa sekä nuorten omien ideoiden esiin tuomisen että erilaisten kunnan asioiden asettamisen kuultavaksi ja kommentoitavaksi nuorille. VerkkoRuuti on tärkeä työkalu eri hallintokunnille nuorten kuulemisessa.

Vuorovaikutussuunnitelma

Lasten ja nuorten vuorovaikutussuunnitelma on poikkihallinnollisen Lasten ja nuorten kaupunki-verkoston ideoima LASUn eli Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kärkihanke. Hankkeen tavoitteena on kehittää yhdessä Helsingin kaupungin hallintokuntien kanssa pysyviä toimintatapoja ja -malleja, jotka mahdollistavat lasten ja nuorten osallisuuden heidän omien paikkojensa suunnittelussa ja suunnitelmien toteutuksessa. Vuorovaikutussuunnitelma on kiinteä osa nuorten vaikuttamisjärjestelmän kokonaisuutta, joka tulee vakiinnuttamaan lasten ja nuorten äänen kuulumisen virastojen omissa suunnitteluprosesseissa.

2. Koulujen nuorten kasvamista aktiiviseen kansalaisuuteen tukevan toiminnan parantaminen

Syksyllä 2011 käynnistyy useita uudistuksia, joiden tavoitteena on tukea lasten ja nuorten kasvamista aktiiviseen kansalaisuuteen. Tärkeimmät näistä ovat:

- Uusi osallisuuden opetussuunnitelma 1.8.2011 alkaen (perusopetus)
- Uusi toimintasuunnitelma -malli (perusopetus)
- Ruuti -oppilaskuntapäivät
- RuutiExpo
- Pamaus ylipormestarin oppilaskuntapäivät
- Lasten- ja nuorten vuorovaikutussuunnitelma

3. Nuorisolain nuorten osallistumista ja kuulemistä koskevan säännöksen toteutuminen päätöksenteon valmistelussa

Ruuti- vaikuttamisjärjestelmä on tarkoitettu ensisijaisesti nuorten innostamiseen tuomaan esiin heitä kaupungissa askarruttavia kysymyksiä ja ryhtymään itse valitsemillaan tavoilla niitä edistämään. Eräs tavoista on neuvotella Helsingin kaupungin virastojen ja laitosten kanssa siitä, miten nuoret voisivat suunnitelmiaan toteuttaa. Ruuti antaa myös hallinnolle mahdollisuuden kuulla nuoria heitä koskevien asioiden valmistelussa. Viranhaltijat ja päätöksentekijät voivat käyttää hyväkseen vuosittain toteutettavia yhteisiä neuvottelufoorumeita, nuorten toimintaryhmiä, Ruutista vastaavaa nuorten ydinryhmää sekä verkkoRuuti – nimistä sähköistä kaksisuuntaista aloitekanavaa. Nämä antavat hyvän mahdollisuuden kuulla nuorten ja nuorten ryhmien hyvin kirjavaa joukkoa.

Mainittakoon, että samalla nämä kuulemismenettelyt haastavat hallintoa osin tavanomaisesta poikkeaviin kuulemisen muotoihin. Perinteisten kyselyjen ja paneelikeskustelujen lisäksi joudutaan menemään nuorten omiin tiloihin, käymään dialogia aikuisten maailmasta usein etäisten nuorten kulttuurien ja elämäntapojen kanssa ja tulkitsemaan nuorten esteettisiä ja toiminnallisia mielipiteen ilmaisuja.

Keväällä 2011 kahdeksalle nuorten asioiden kannalta keskeiselle hallintokunnalle tehtiin kysely siitä, pitävätkö he omien asioidensa valmistelun kannalta tarpeellisena Ruuti- vaikuttamisjärjestelmää. Yksi hallintokunta ilmoitti, että heillä on jo riittävät menettelyt nuorten kuulemiseen. Loput suhtautuivat Ruutin mahdollisuuksiin myönteisesti ja monet lähtivät jo pohtimaan konkreettisia asioita ja tapoja, joilla he voisivat käyttää nuorten vaikuttamisjärjestelmää oman päätöksentekonsa valmistelussa.

Nuorisolain 8 §:n odotukset ovat varsin hyvin toteutuneet jo aikaisemman menettelyn, Hesän Nuorten Äänen (HNÄ) kautta. HNÄ on toiminut valtakunnallisena malliesimerkkinä hyvästä tavasta kuulla nuorten ääntä. Ruuti –vaikuttamisjärjestelmä on uudenlainen tapa vastata lain 8 §:n vaatimuksiin.

Lisäksi Ruuti- vaikuttamisjärjestelmään kuuluvat oppilaskuntapäivät mahdollistavat lasten ja nuoren kuulemisen opetusviraston toiminnassa uudella tavalla. Tavoitteena on oppilaiden ja opiskelijoiden omaehtoisen osallisuustoiminnan tukeminen ja heidän osallistuminen esimerkiksi Pamaus Ylipormestarin oppilaskuntapäivillä esille nostettujen kehittämiskohteiden suunnitteluun ja jatkotyöstämiseen.

Vaikuttamisjärjestelmän eri toiminnoissa kuten oppilaskuntapäivillä ja RuutiExpossa esille tulevat perusopetusta tai toisen asteen opiskelua käsittelevät kysymykset voidaan tuoda suoraan opetusvirastoon vastattaviksi. Tämä menettely takaa sen, että lapset ja nuoret saisivat vastaukset kysymyksiinsä nopeasti ja heille välittyisi tunne siitä, että heidän esille tuomiin asioihin paneudutaan vakavasti. Tavoitteena on, että lapset ja nuoret osallistuvat itse esille tuomiensa asioiden työstämiseen opetusvirastossa, koulu- ja oppilaitostasolla sekä muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Opetusvirasto kuulee oppilaita myös koulujen johtokuntien kautta. Opetusvirasto on kuullut oppilaita myös uutta opetussuunnitelmaa laadittaessa sekä tietohallinnon linjauksia suunniteltaessa. Lasu- hankkeena olevan vuorovaikutussuunnitelman myötä oppilaiden osallisuutta erilaisiin rakennushankkeisiin vahvistetaan.

Lopuksi

Demokratia-ryhmä tulee ottamaan kantaa kouludemokratian vahvistamiseen loppuraportissaan.

LIITE 3

RYHMÄN JÄSENTEN TÄYDENTÄVÄT MIELIPITEET

Lausuma Demokratiaryhmän loppuraporttiin

Demokratiaryhmän loppuraportissa on useita hyviä ehdotuksia asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien parantamiseksi ja demokratian laajentamiseksi Helsingin kaupungin toiminnassa. Niihin sisältyvät myös useimmat Demokratiaryhmässä tekemäni ehdotukset. Erityisen tärkeänä pidän avauksia osallistuvasta budjetoinnista ja alueellisesta lähidemokratiasta.

Tein Demokratiaryhmässä ehdotuksia myös kaupunginosavaltuustoista ja seutuvaltuustosta, vuokralaisdemokratiasta sekä valtuuston roolin vahvistamisesta suhteessa kuntayhtymiin ja kunnallisiin liikelaitoksiin ja strategiaohjelmaa konkretisoivilla toimintaohjelmilla (esim. vanhuspalveluohjelma).

Mielestäni kuntavaalien yhteydessä voitaisiin valita kaupunginosavaltuustot, joille delegoidaan päätösvaltaa alueen peruspalveluissa ja osoitetaan siihen myös taloudelliset resurssit. Kaupunginosavaltuustoilla on mielestäni aluefoorumien, vuokralaistoimikuntien ja asukasjärjestöjen ohella tärkeä merkitys kunnallisen demokratian ja osallistuvan budjetoinnin kehittämisessä. Ne ovat tarpeen palvelujen ohjaamisessa asukaslähtöisesti, asukkaiden tarpeiden mukaan. Seutuvaltuusto puolestaan päättäisi yhteisistä seudullisista tehtävistä maankäytön, asumisen, liikenteen, ympäristönsuojelun ja kansainvälisen yhteistyön aloilla sekä seudullisten kuntayhtymien ohjaamisesta.

Kaupunginosavaltuustoja ja seutuvaltuustoa koskevat esitykset ovat erityisen ajankohtaisia nyt kun valtioneuvosto valmistelelee kuntauudistusta. (Demokratiaryhmä ei ottanut kantaa kuntauudistuksen tavoitteisiin, mutta itse pidän valtioneuvoston uudistukselle asettamia tavoitteita kunnallisen demokratian, asukkaiden itsehallinnon ja lähipalvelujen kannalta pääosin virheellisinä.)

Pidän tärkeänä, että Demokratiaryhmän työtä jatketaan. Esitän, että tässä yhteydessä ryhdytään myös toimiin vaaleilla valittavien kaupunginosavaltuustojen ja seutuvaltuuston aikaansaamiseksi, vuokralaisdemokratian kehittämiseksi Helsingin kaupungin asunnoissa sekä demokratiatavoitteiden vahvistamiseksi suhteessa kuntayhtymiin, kunnallisiin liikelaitoksiin, kilpailuttamiseen ja yhtiöittämiseen.

Helsingissä 1.11.2011

Yrjö Hakanen
kaupunginvaltuutettu
SKP ja Helsinki-listat

Täydentävä mielipide

Demokratia-ryhmän keskeisten, pitkäjänteistä työtä vaativien tavoitteiden toteutumista on seurattava. Jotta asukkaiden osallisuuden vahvistumista ja osallistumisen sisällöllistä laajentumista voidaan jatkuvasti tukea, tarvitaan luotettavaa tietoa raportissa esitettyjen uusien toimintamallien vaikutuksista ja puutteista.

Toimenpide-ehdotus: Helsingin kaupungin tietokeskukselle esitetään, että se vuosina 2012-2015 kerää tarvittavaa tietoa, jonka perusteella kaupunginvaltuusto pystyy arvioimaan Helsingissä sovellettavien kansanvallan vahvistamiseen tähtäävien uusien käytäntöjen vaikutuksia.

Kaarin Taipale, Thomas Wallgren, Kati Peltola

Lisäehdotus Helsingin kunnallisen demokratian kehittämisestä

Demokratiatyöryhmä tutustui Oslon kaupunginosavaltuustomalliin, mutta ei keskustellut sen soveltamisesta helsinkiläisten itsehallinnon parantamiseen. Myöskään seutuvaltuustomallia ei käsitelty, vaikka se auttaisi koko Helsingin seudun asukkaita seudullisen kehityksen hallinnassa.

Siksi ehdotan, että kaupunginhallitus selvittää vaaleilla valittavan seutuvaltuuston ja kaupunginosavaltuustojen perustamista, jotka voisivat helpottaa kaupungin hallinnon demokratiavajetta ja ylikuormitusta. Nämä asiat ovat joka tapauksessa esillä kuntauudistuksessa ja helsinkiläisten tulisi keskustella avoimesti niiden hyvistä ja huonoista puolista.

Asukkaiden vaaleilla valitsema seutuvaltuusto voisi päättää asioista, jotka ovat yhteisiä koko seudun asukkaille. Vaaleilla valitut kaupunginosavaltuustot päättäisivät asukkaiden lähipalveluista.

Näiden kahden uuden kuntatason valtuustot vastaisivat itsenäisesti ja omien budjettiansa puitteissa niille annetuista tehtävistä ja olisivat suoraan vastuussa alueensa asukkaille. Seutuvaltuusto ja kaupunginosavaltuustot korvaisivat pääosan nykyisistä mutkikkaista ja usein satunnaisista valmistelun ja päätöksenteon rakenteista. Nämä estävät nyt sekä asukkaiden että heidän valitsemiensa päättäjien vaikutusmahdollisuuksia. Myös työntekijöiden asiantuntemus pääsisi parempaan käyttöön, kun päätöksenteon portaita ja mutkia vähennettäisiin.

Kahden tai kolmen itsenäisen tason kuntarakenne selventäisi poliittisia vastuita ja auttaisi asukkaita osallistumaan keskusteluun asioiden hoidosta sekä keskenään että valitsemiensa päättäjien ja kuntapalvelujen työntekijöiden kanssa.

Kati Peltola